

A ECONOMÍA GALEGA NO ANO 2013

1

1.1 Contornos internacional e estatal

1.1.1 Contorno internacional

No primeiro capítulo analizaremos a andaina económica galega no ano 2013 e situáremolo dentro dun período de tempo máis longo nos contornos estatal e da UE. Neste epígrafe concreto, achegarémonos ao crecemento económico nos ámbitos estatal e internacional, para coñecer o marco xeral no que situar o decorrer económico de Galicia.

No cuadrienio 2004-2007 a economía mundial rexistrou, no seu conxunto, un elevado crecemento económico (superior ao 4%) pero en 2008 a cousa mudou notablemente, a partir dos problemas no mercado hipotecario de alto risco, que deron lugar a un período de gran volatilidade financeira, problemas de liquidez, perda de fiúza nos consumidores, de actividade nas empresas e unha forte destrución de emprego.

No ano 2009 a economía mundial sufriu a perturbación máis fonda desde o fin da Segunda Guerra Mundial, coa maior contracción do PIB desde entón, cunha clara diferenciación: diminución do PIB dun -3,1% nos Estados máis desenvolvidos e suba do 2,3% nas economías emerxentes.

A posta en práctica de medidas keynesianas de estímulo da demanda agregada e a inxección de fondos públicos para estabilizar o sistema financeiro foron “medidas de choque” que permitiron unha mellora en xeral no bienio 2010-2011, pero interrompida en varias ocasións por episodios de inestabilidade, nalgúns casos vencellados coa percepción do “risco soberano”.

A *sacralización* da loita contra o déficit público no seo da UE atrancou neste ámbito territorial un posible proceso de política fiscal expansiva (perceptible nos Estados Unidos) e as medidas restritivas aplicadas desde entón (suba de impostos e diminución do gasto público) non axudaron á recuperación da actividade económica.

As políticas monetarias dos Bancos Centrais das economías máis desenvolvidas seguen a ser en 2013 moi expansivas, cunhas taxas de interese oficiais que se manteñen en niveis historicamente mínimos.

No ano 2013 a economía mundial no seu conxunto rexistrou un crecemento do PIB dun 3%, co que por terceiro ano consecutivo desacelérase (do 5,2% en 2010 baixou ao 4% en 2011 e ao 3,2% en 2012).

De novo en 2013 o grupo de economías emerxentes encabezarón o crecemento mundial, cunha suba do PIB dun 4,8% (7,8% en China). Os Estados máis desenvolvidos economicamente medraron en 2013 un 1,2%, destacando entre os de maior crecemento un 1,9% de Estados Unidos, 1,7% de Gran Bretaña e un 1,4% de Xapón.

No cadro 1.1 presentamos os índices de variación do PIB, os prezos e as taxas de desemprego dos EE.UU. e a UEM para o período 2007-2013.

Despois dun bienio de lixeiro crecemento económico (2010-2011), a UEM tivo no seguinte de novo un período de recesión, anque moi lonxe da intensidade da “gran recesión” de 2009. Estados Unidos, pola contra, acadou por cuarto ano consecutivo unha suba do PIB ao redor do 2%.

■ **Cadro 1.1** **Economía internacional: % de variación do PIB, IPC e taxa de desemprego. EE.UU. e UEM. 2007 - 2013**

Período	PIB ⁽¹⁾		Prezos de consumo		Taxa de desemprego ⁽²⁾	
	EE.UU.	UEM	EE.UU.	UEM	EE.UU.	UEM
2007	1,9	3,0	2,9	2,1	4,6	7,6
2008	-0,3	0,3	3,8	3,3	5,8	7,7
2009	-2,9	-4,4	-0,4	0,3	9,3	9,6
2010	2,4	1,9	1,6	1,6	9,6	10,1
2011	1,8	1,5	2,7	2,7	9,0	10,2
2012	2,8	-0,6	2,5	2,5	8,1	11,4
2013	1,9	-0,4	1,5	1,3	7,4	12,0

(1) PIB constante e corrixido de estacionalidade e calendario

(2) Corrixida de estacionalidade

Fonte: Xunta de Galicia, Consellería de Facenda, Observatorio da economía galega

No tocante á variación porcentual do índice de prezos de consumo, baixou en 2013 un punto porcentual respecto de 2011 nos Estados Unidos e practicamente se reduciu á metade na UEM; a inflación pasou a ser, así, menor na UEM que en EE.UU.

A taxa de desemprego, pola súa banda, baixou por terceiro ano consecutivo en E.UU., mentres que subiu seis décimas na UEM. No último sexenio subiu todos os anos a taxa de paro da UEM; en EEUU houbo no trienio 2008-2010 unha suba continua e máis intensa que na UEM pero diminuíu 2,2 puntos no último trienio. Como resultado, se en 2007 había un diferencial positivo de tres puntos a prol da UEM, en 2013 é de 4,6 puntos porcentuais a prol de EE.UU.

1.1.2 Contorno estatal

Referirémonos neste epígrafe ao marco estatal e da UE nos que se desenvolve a nosa actividade socioeconómica, así como á evolución do PIB e do PIB por habitante nas distintas comunidades autónomas.

España estivo no período 2001-2008 á cabeza do crecemento económico da OCDE, cunha suba acumulada do PIB do 27,9%, moi por riba das medias da OCDE (18,6%) e da Unión Europea (17%). Cambiou radicalmente a variación do PIB a partir da forte caída de 2009 (-3,8%), pois no cuadrienio 2010-2013 tanto o galego coma o español estiveron sempre por baixo que o da UE, como vemos no cadro 1.2.

A taxa de inflación española, pola súa banda, quedou en 2013 nun 0,3%, moi por baixo das da UEM e Estados Unidos. O risco de deflación é na actualidade unha posibilidade en España, cunha demanda interna que non dá arrancado, lastrada entre outros factores pola gran suba do desemprego e a diminución salarial de boa parte dos que conservan a ocupación.

No tocante á taxa de desemprego, a española pechou o ano 2013 cun 25,8%, máis do dobre que no promedio da UE-28 (10,7%) ou na UEM (12%) e máis do triplo que en EE.UU (7,4%). España é, despois de Grecia (27,8%), o Estado da UE-28 cunha maior taxa de paro.

A visión comparativa do crecemento económico na última década en Galicia, España e a Unión Europea presentámola no cadro 1.2:

- A suba do PIB de Galicia superou á da UE todos os anos analizados ata 2009 (e foi practicamente o dobre dous anos: 2005 e 2008). No último cuadrienio, en cambio, as variacións do PIB en Galicia ou España quedaron moi por baixo do crecemento económico da UE.
- A evolución do PIB de Galicia foi mellor ca do español en oito dos dez anos estudados: 2004, o quinquenio 2006-2010 e o último bienio.

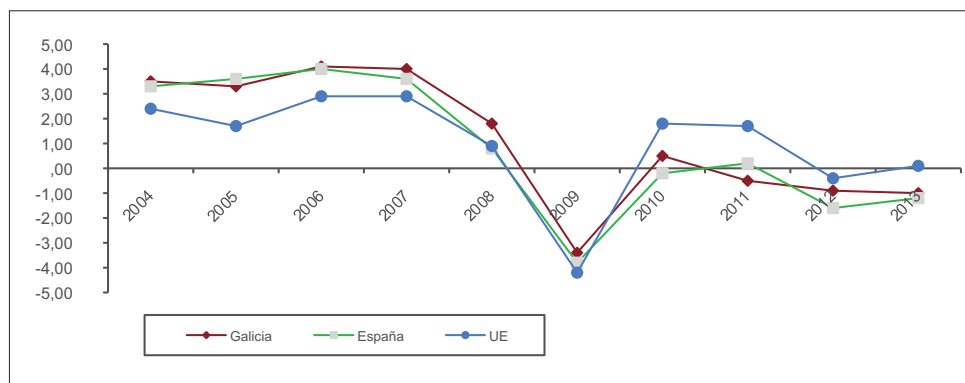
■ Cadro 1.2

Crecemento do PIB⁽¹⁾. Galicia, España e UE. 2004-2013

	Galicia	España	UE
2004	3,5	3,3	2,4
2005	3,3	3,6	1,7
2006	4,1	4,0	2,9
2007	4,0	3,6	2,9
2008	1,8	0,8	0,9
2009	-3,4	-3,8	-4,2
2010	0,5	-0,2	1,8
2011	-0,5	0,2	1,7
2012	-0,9	-1,6	-0,4
2013	-1,0	-1,2	0,1

(1) En porcentaxe en termos reais.
Fonte: IGE, INE e Eurostat.

Evolución do PIB 2004-2013



Ademais da evolución do PIB en Galicia, España ou a UE, é importante estudar a evolución deste indicador macroeconómico nas diversas nacionalidades e rexións do noso Estado, para situar a Galicia na posición que lle corresponda no decorrer económico autonómico.

Farémolo cos datos do INE, que fai a súa estimación anual do crecemento económico das comunidades autónomas na *Contabilidad Regional*. O cadro 1.3 presenta os datos do último trienio; sobrancearemos o seguinte:

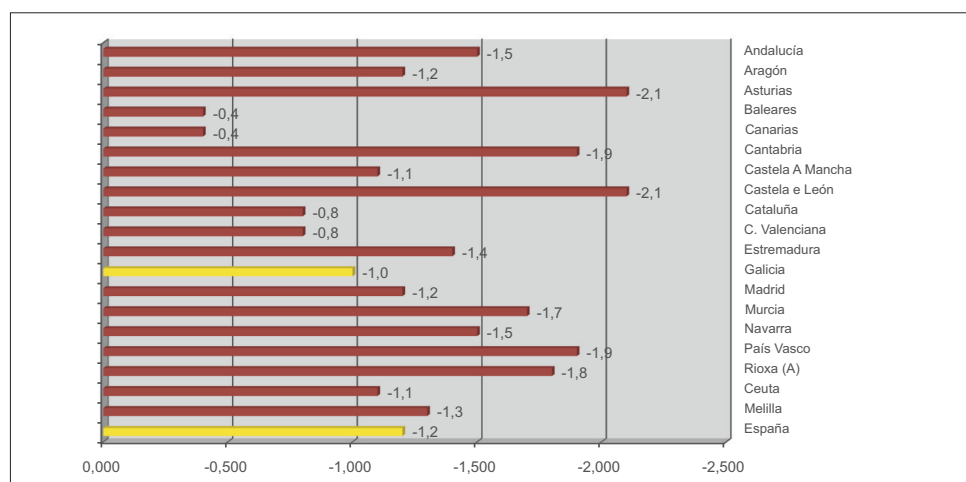
■ **Cadro 1.3** Porcentaxe de crecemento⁽¹⁾ do PIB. Por CC.AA 2011-2013

	2011	2012	2013
Andalucía	0,2	-1,7	-1,5
Aragón	0,3	-1,5	-1,2
Asturias	0,3	-2,5	-2,1
Baleares	1,8	-0,3	-0,4
Canarias	2,1	-1,0	-0,4
Cantabria	0,7	-1,3	-1,9
Castela - A Mancha	0,0	-3,0	-1,1
Castela - León	1,3	-1,8	-2,1
Cataluña	0,8	-1,0	-0,8
C. Valenciana	0,4	-1,5	-0,8
Extremadura	0,3	-2,2	-1,4
Galicia	-0,5	-0,9	-1,0
Madrid	0,9	-1,3	-1,2
Murcia	0,0	-1,7	-1,7
Navarra	1,5	-1,8	-1,5
País Vasco	1,3	-1,4	-1,9
Rioxa (A)	0,8	-2,1	-1,8
Ceuta	0,4	-1,1	-1,1
Melilla	0,2	-1,5	-1,3
España	0,1	-1,6	-1,2

(1) En termos reais

Fonte: INE. Contabilidad Regional de España.

Variación do PIB por CC.AA. 213



■ O PIB galego baixou un 1% en 2013, dúas décimas menos que a media española; foi a quinta comunidade de menor baixada do PIB.

■ Ampliouse en 2013 a diverxencia coa UE, non tanto pola súa suba do PIB (lixieirísima: 0,1%) como porque diminuíu o PIB en todas as comunidades (e cidades) autónomas.

■ Canarias e Baleares (un -0,4 %) tiveron a menor baixada do PIB en 2013, mentres que os peores rexistros foron os de Castela - León e Asturias (as dúas con -2,1%).

Sen dúbidas, o crecemento económico dun ano concreto non é o fundamental para conseguir o achegamento ás sociedades cun nivel de desenvolvemento maior; o importante é o esforzo continuado nun prazo longo para ir acurtando ese diferenza.

A visión dinámica que nos presenta o cadro 1.3 constata que o valor da actividade produtiva galega tivo un comportamento mellor que o promedio estatal no bienio 2012-2013 e peor en 2011. Complementarémola coa variación porcentual media do PIB acumulada no último quinquenio en cada comunidade autónoma. O cadro 1.4 reflicte que:

Galicia presenta, mesmo sendo negativo, o terceiro mellor dato nese período (por detrás só de Navarra e Madrid) e queda tres décimas por baixo da diminución media do PIB en España.

Valencia, Murcia, Castela - A Mancha e Andalucía foron, por esta orde, as comunidades cunha maior diminución anual media de 2008 a 2013.

■ Cadro 1.4

Porcentaxe de variación media do PIB. Por CC.AA. 2008-2013

	%
Andalucía	-1,80
Aragón	-1,35
Asturias	-1,79
Baleares	-1,17
Canarias	-1,12
Cantabria	-1,61
Castela - A Mancha	-1,81
Castela - León	-1,11
Cataluña	-1,22
C. Valenciana	-2,08
Extremadura	-1,70
Galicia	-1,08
Madrid	-1,00
Murcia	-1,95
Navarra	-0,84
País Vasco	-1,14
Ríoxa (A)	-1,44
España	-1,38

(1) En termos reais

Fonte: INE. Contabilidad Regional de España.

Achegarémonos agora a outro indicador macroeconómico moi usado na medición do crecemento económico dunha sociedade: o PIB por habitante. Non debe esquecerse ao analizar os datos que o menor dinamismo demográfico da sociedade galega respecto do promedio español está influír a prol da suba relativa do noso PIB *per capita*; é a chamada *converxencia pasiva*, unha das vías de aproximación de Galicia co PIB por habitante medio do Estado.

Como vimos de ver no cadro 1.4, na máis intensa e longa recesión das seis últimas décadas, no quinquenio 2008-2013 o PIB galego baixou menos en Galicia que no promedio estatal; é a *converxencia activa*.

No cadro 1.5 recolleemos a evolución do PIB por habitante en Galicia e en España no último sexenio, así como o valor cada ano da porcentaxe de Galicia sobre a media estatal.

■ **Cadro 1.5** **PIB por habitante (en euros). Galicia e España. 2008-2013**

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Galicia	21.140	20.491	20.343	20.806	20.723	20.399
España	23.857	22.814	23.063	23.054	22.772	22.279
% Galicia/España	88,6	89,8	88,2	90,2	91	91,6

Taxas de variacións interanuais en %
Fonte: INE, IPC.

Compróbase que:

- O PIB por habitante de Galicia en 2013 foi de 20.399 euros, por baixo do promedio de España (22.279).
- No último quinquenio, no seu conxunto, Galicia recortou en tres puntos porcentuais a diferenza coa media estatal.
- Desde o inicio da crise Galicia foi converxendo co promedio español de PIB por habitante agás no ano 2010; o achegamento foi especialmente importante no último trienio, no que pasou dun 88,2% a un 91,6%.

A avaliación da dinámica do PIB por habitante en Galicia e en España en comparanza coa media da UE, ou dito doutro xeito, o estudo do proceso de converxencia (ou de diverxencia) entre os ámbitos territoriais sinalados, podemos facela ao fío do cadro 1.6.

■ **Cadro 1.6** **Converxencia en PIB por habitante. Galicia e España fronte á UE. 2002-2011**

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Galicia	80	81	83	85	89	91	92	92	91	87
España	101	101	101	102	105	105	104	103	99	96

Base PIB por habitante de cada ano da UE-27 = 100. Datos en PPA
Fonte: INE, Eurostat

Comprobamos que:

- Na última década para a que dispoñemos de datos, Galicia chegou ao máximo de converxencia en PIB por habitante coa media da UE-27 no bienio 2008-2009 (cun 92%). De 2002 a 2011 Galicia achegouse en sete puntos ao promedio da UE-27, cunha suba acumulada do 8,75% nese período.

■ España acadou o valor máximo de converxencia en PIB por habitante coa media da UE-27 no bienio 2006-2007 (cun 105%), xusto antes do comezo da forte crise económica do último quinquenio. De 2002 a 2011 España pasou de estar por riba (aunque lixeiramente) do promedio da UE-27 (101%) a estar catro puntos por baixo (96%), cunha diminución acumulada do 5% nese decenio.

■ A comparanza Galicia - España reflicte un importante proceso de recorte do diferencial nesa década (a vantaxe estatal baixou de 21 puntos porcentuais en 2002 a 9 en 2013).

Para poder comparar coas outras comunidades autónomas o PIB por habitante de Galicia en 2013 presentamos no cadro 1.7 o *ranking*, no que sobrancearemos:

■ Cadro 1.7

PIB por habitante en euros. Por CC.AA. 2013

	2013
Andalucía	16.666
Aragón	24.732
Asturias	20.591
Baleares	23.446
Canarias	18.873
Cantabria	21.550
Castela - A Mancha	17.780
Castela - León	21.879
Cataluña	26.666
C. Valenciana	19.502
Extremadura	15.026
Galicia	20.399
Madrid	28.915
Murcia	17.901
Navarra	28.358
País Vasco	29.959
Rioxa (A)	25.277
Ceuta	18.771
Melilla	16.426
España	22.279

Fonte: INE. Contabilidad Regional de España.

■ Sete comunidades superan o PIB por habitante medio estatal. Galicia quedou no posto número 11, con seis comunidades (e dúas cidades autónomas) por baixo.

■ No grupo de cabeza están País Vasco, Madrid, Navarra e Cataluña, mentres que pechan a clasificación Extremadura, Andalucía e Castela - A Mancha (ademais da cidade autónoma de Melilla).

Se comparamos o PIB por habitante de Galicia de 2013 co da primeira e máis a última comunidade, temos que este indicador económico supera no País Vasco nun 34,5% ao de Galicia, que á súa vez queda un 35,8% por riba do índice de Extremadura.

1.2 Crecemento económico galego

Neste epígrafe afondaremos no estudo do PIB de Galicia no último quinquenio mediante a análise desde as perspectivas da demanda e máis da oferta, con desagregación das súas compoñentes.

1.2.1 A perspectiva da demanda

A análise desde a *perspectiva de demanda* da variación dos compoñentes do PIB de Galicia no último quinquenio facémola cos datos proporcionados polo IGE nas “Contas Económicas Trimestrais” (que recolleemos no cadro 1.8). A desagregación do PIB desde o punto de vista do gasto constata:

Cadro 1.8 PIB de Galicia. Compoñentes da demanda. 2009-2013

Período	PIB	Gasto en consumo final			Formación bruta de capital	Demanda Interna	Exportación de bens e servizos	Importación de bens e servizos
		Total	Fogares e ISFLSF	AA. PP.				
2009	-3,4	-0,4	-1,7	3,4	-22,2	-6,2	-8,3	-12,1
2010	0,5	-1,1	-1,5	0,2	-7,2	-2,4	5,2	-1,1
2011	-0,5	-1,6	-1,7	-1,1	-18,2	-5,1	2,7	-6,4
2012	-0,9	-2,8	-2,6	-3,2	-5,0	-3,2	-4,8	-8,8
2013	-1,1	-2,0	-2,3	-1,1	-2,7	-2,1	11,4	9,4

Datos en porcentaxe de variación interanual

Fonte: Xunta de Galicia, Consellería de Facenda, Observatorio da economía galega (cos datos do IGE: Contabilidade trimestral)

A achega negativa en 2013, como nos outros catro anos que figuran no cadro, da *demanda interna* ao comportamento do PIB galego, desta volta cunha diminución do 2,1% (1,1 puntos porcentuais menos que no ano anterior).

Se afondamos nos compoñentes desta demanda interna galega, o máis importante cuantitativamente (o dos fogares) acadou en 2013 o segundo valor máis negativo do último quinquenio (aunque tres décimas menos que en 2012).

Esta diminución da *demanda dos fogares* é debida a que están a ser moi castigados pola redución da renda que perciben debido á varios factores, como a destrución do emprego e as baixadas salariais tanto a moitas persoas que traballan en empresas privadas como ao persoal do sector público, que tivo que soportar –como está ocorrendo tamén en 2014– unha diminución dun 40% das pagas extraordinarias, un “axuste” que non se deu na maioría das comunidades autónomas.

Diminuíu en 2013 nun 1,1% en Galicia o gasto en *consumo final das Administracións públicas*, 2,1 puntos porcentuais menos que na caída do ano anterior.

■ A *formación bruta de capital*, anque tamén negativa (desta volta nun -2,7%) rexistrou en 2013 o mellor dato do último quinquenio.

■ A *demanda exterior neta*, pola súa banda, tivo en 2013 un comportamento positivo, que conseguiu transformar en diminución do PIB do 1,1% unha evolución económica que, de acordo co comportamento da demanda interna, experimentaría nese ano unha caída de case o dobre (-2,1%). As exportacións de bens e servizos subiron un 11,4% (o mellor dato do último quinquenio) e as importacións subiron dous puntos porcentuais menos.

Para as persoas que desexen unha análise temporal máis polo miúdo dos compoñentes da demanda do PIB en Galicia en 2013, presentamos a desagregación trimestral no cadro 1.9.

■ **Cadro 1.9 PIB de Galicia. Compoñentes da demanda. Por trimestres. 2013**

Período	PIB	Gasto en consumo final			Formación bruta de capital	Demanda Interna	Exportación de bens e servizos	Importación de bens e servizos
		Total	Fogares e ISFLSF	AA. PP.				
1T	-1,6	-3,0	-3,1	-2,7	-3,0	-3,0	9,7	6,9
2T	-1,4	-2,2	-2,4	-1,5	-1,5	-2,1	14,0	12,8
3T	-0,9	1,7	-2,1	-0,5	-3,3	-2,0	12,1	10,1
4T	-0,3	-0,9	-1,4	0,4	-3,1	-1,3	9,6	-7,7

Datos en porcentaxe de variación interanual

Fonte: Xunta de Galicia, Consellería de Facenda, Observatorio da economía galega (cos datos do IGE: Contabilidade trimestral)

1.2.2 A perspectiva da oferta

No tocante á evolución desde a *perspectiva da oferta* do PIB de Galicia no último quinquenio, ao fío do cadro 1.10 sobrancearemos que a actividade produtiva galega en 2013 reflicte que a diminución da xeración de valor engadido deuse en todos os sectores agás no industrial (1,9%) e tivo a caída máis fonda na construción (-4,1%), como ocorreu todos os anos desde 2010.

■ **Cadro 1.10 PIB de Galicia. Compoñentes da oferta. 2009-2013**

Período	PIB	Sector primario	Sectores non primarios	Prod. Industriais	Construción	Servizos
2009	-3,4	-4,4	-3,3	-10,6	-4,9	-0,9
2010	0,5	3,2	0,3	0,6	-8,5	2,2
2011	-0,5	4,0	-1,1	-2,8	-6,7	0,4
2012	-0,9	0,0	1,2	-1,3	-4,6	-0,5
2013	-1,1	-0,6	-1,1	1,9	-4,1	-1,4

Taxa de variación interanual en % do valor engadido bruto, por ramas de actividade

Fonte: Xunta de Galicia, Consellería de Facenda, Observatorio da economía galega

Para as persoas que desexen unha análise temporal máis polo miúdo dos compoñentes da oferta do PIB en Galicia en 2013, ofrecemos a desagregación trimestral do cadro 1.11.

■ Cadro 1.11 PIB de Galicia. Compoñentes da oferta. 2013

Período	PIB	Sector primario	Sectores non primarios	Prod. Industriais	Construción	Servizos
1T	-1,6	-3,5	-1,5	-3,5	-3,9	-2,6
2T	-1,4	-0,1	-1,4	2,0	-4,3	-1,8
3T	-0,9	0,4	-1,0	0,8	-3,9	-0,8
4T	-0,3	1,3	-0,3	1,1	-4,5	-0,3

Taxa de variación interanual en % do valor engadido bruto, por ramas de actividade
 Fonte: Xunta de Galicia, Consellería de Facenda, Observatorio da economía galega

1.3 Variacións do PIB e do emprego: a produtividade. O benestar económico-social

O crecemento económico non é un fin en si mesmo; a súa finalidade é darlle pulo a unha sociedade de maior benestar; e nesa andaina a creación de máis e mellor emprego para a súa poboación é un paso irrenunciable.

Achegarémonos primeiro á evolución nos últimos anos do emprego en Galicia de forma xeral, porque no capítulo 4 deste Informe afondaremos no seu estudo (a tempo parcial/completo, indefinido/temporal, privado/público etc.); remitimos alí ás persoas interesadas en afondar na análise da poboación ocupada na nosa comunidade.

Faremos unha referencia á produtividade do traballo e a súa importancia para mellorar a competitividade dunha economía, e remataremos este epígrafe cun achegamento ao nivel de benestar socioeconómico da poboación galega na actualidade.

1.3.1 Balance do mercado de traballo: a perda de emprego en Galicia

Os datos dun Informe da Consellería de Facenda da Xunta de Galicia (*Observatorio da economía galega*) permítennos o estudo da evolución de varios indicadores do mercado de traballo en Galicia desde o comezo da crise.

Os datos do cadro 1.12 permítenos avaliar a xeración de emprego en Galicia, nos últimos sete anos, así como outras seis variables recollidas neste balance do mercado de traballo galego: poboación activa, asalariada e desempregada; taxas de actividade, emprego e paro.

Salientaremos que:

■ **Cadro 1.12 Balance do mercado de traballo. Galicia. 2009-2013**

Período	Poboación activa	Poboación ocupada	Pob. asalariada	Pob. desempregada	Taxa de actividade	Taxa de ocupación	Taxa de paro
	Miles de persoas				Porcentaxe		
2009	1.317,4	1.151,5	898,8	165,9	55,2	48,3	12,6
2010	1.300,9	1.100,7	863,2	200,3	54,6	46,2	15,4
2011	1.311,2	1.083,0	847,9	228,3	55,2	45,6	17,4
2012	1.310,2	1.039,5	803,4	270,7	55,4	43,9	20,7
2013	1.290,9	1.006,4	775,3	284,6	54,2	42,2	22,0

Fonte: Xunta de Galicia, Consellería de Facenda, Observatorio da economía galega (con datos do INE: EPA)

- A poboación activa, tras dúas baixadas e dúas subas anuais, é algo máis baixa en 2013 (1.290.900 persoas) que en 2009 (1.292.000).
- No tocante á ocupación, obsérvase con claridade no quinquenio 2009-2013 o interrompido proceso de destrución de postos de traballo na economía galega: 88.549 empregos. Esta eliminación neta acumulada no último cuadrienio das persoas que traballan en Galicia (un 12,6%) é unha das peores pegadas que está a deixar a xa prolongada crise económica na nosa comunidade.
- No período analizado, a poboación asalariada acadou o valor máis alto en 2009 (ao igual que a poboación ocupada). Desde entón perdéronse 123.500 empregos por conta allea; porcentualmente a diminución (13,7%) foi moi semellante á do total de poboación ocupada en Galicia.
- A poboación desempregada galega, que en 2007 bordeaba por abaixo o limiar das 100.000 persoas (98.700) pasou a ser de 284.600 en 2013, tralo continuo incremento no último sexenio (con especial intensidade nos anos 2009 e 2012). A suba acumulada nese período do número de persoas desempregadas de Galicia (185.900) supón un crecemento porcentual do 188,3%, valor elocuente de abondo sobre os numerosos dramas humanos agochados tras desta cifra.
- A taxa de actividade da poboación de 16 ou máis anos está practicamente estancada no conxunto do período 2009-2013 (baixou só unha décima) en Galicia; a maior caída foi a do ano 2013.
- A taxa de ocupación sufriu unha diminución importante e continuada en Galicia no último cuadrienio; baixou 6,1 puntos, ou o que é o mesmo, diminuíu nun 12,6% nese período.
- A taxa de desemprego galega case se triplicou no último sexenio. Era en 2007 un 7,6% e pasou a ser en 2013 un 22%, tralo continuo e intenso incremento que en porcentaxe acumulada ascendeu ao 189,5%.

I.3.2 Produtividade do traballo e competitividade

A *produtividade* é o cociente entre o valor da produción e o dos recursos (humanos e materiais) utilizados para obtela; xa que logo, mide o valor da produción xerada por cada unidade monetaria de custo dos factores produtivo utilizados. É un factor determinante do desenvolvemento económico dun país; en palabras do premio Nobel Paul Krugman: “A produtividade non o é todo, pero, a longo prazo, é case todo”.

A mellora da produtividade do traballo é unha esixencia para conseguir unha maior competitividade empresarial, necesidade cada vez máis evidente nun mercado globalizado; a maior formación dos traballadores, o investimento en capital humano, en I+D+i, a boa organización empresarial, a redución do absentismo laboral ou a obtención de recursos financeiros con baixo custo son, entre outros factores, sólidos piares nos que asentar unhas empresas con maior produtividade.

Centrémonos, por exemplo, no último dos factores. A fragmentación do mercado financeiro da Unión Europea está a abrir un enorme diferencial entre os custos financeiros das empresas (especialmente das de menor tamaño) nos Estados máis afectados pola crise, como o español. Como media, as pequenas españolas están a pagar os cretos (cando os conseguen, que esa é outra falla importante no último sexenio, coa *seca financeira*) de menos dun millón de euros un 31% máis caros que a media da Eurozona (e un 73% por riba das pymes de Alemaña).

A fragmentación do mercado financeiro da UE supón romper coa cadea de transmisión da política monetaria, de xeito que o progresivo abaratamento dos tipos de xuro dos préstamos do BCE á Banca non tiveron o efecto desexado nos Estados máis “tocados” pola crise económica, porque que as entidades financeiras destinaron gran parte dese diñeiro que obtiveron a moi baixo custo a outros fins (como a compra de débeda ou reforzamento dos seus recursos propios). Quedou así estrangulado o mecanismo de concesión de cretos ás empresas e o pouco que circula faino a uns custos financeiros altísimos.

Sabedores de que a análise desde unha perspectiva integral dos factores condicionantes da produtividade do traballo reborda en moito o obxectivo deste epígrafe, sobracearemos que noutros apartados deste *Informe Sociolaboral* analizamos o investimento na formación bruta de capital (capítulo 1), en I+D+i (capítulo 2), en formación (capítulo 10); tamén outros condicionantes da produtividade do traballo, como a alta porcentaxe da contratación temporal, que vai en contra da ganancia de produtividade que se pode acadar cando alguén se especializa nun traballo e ademais non motiva na consecución dos obxectivos empresariais ás persoas que traballan sometidas a unha enorme rotación laboral.

O forte impacto da crise económica no quinquenio 2009-2013 ocasionou que a intensa destrución de emprego fixera unha achega indirecta á suba da produtividade (en termos estatísticos), pero esa vía non é a que necesita un país que queira avanzar no seu desenvolvemento económico-social, senón a de subir a produtividade por persoa que traballe e máis a taxa de ocupación (porcentaxe das persoas en idade de traballar que teñen emprego).

A *produtividade aparente do traballo*, medida como o cociente entre o PIB e o emprego equivalente a tempo completo que o xerou, medrou en Galicia en 2013 un 3,9% segundo o INE, tres décimas por baixo do promedio estatal; a súa explicación está, des-

afortunadamente, en que foi maior a caída do denominador (ocupación) ca do numerador (PIB).

A suba do emprego cun crecemento do PIB por riba del é o camiño a recorrer para que o incremento da produtividade sexa o socialmente necesario, o que xerando emprego cree riqueza, por exemplo co maior investimento en capital humano, en I+D+i ou coa redución dos custos financeiros.

Esta suba da produtividade aparente do traballo ao abeiro da destrución de postos de traballo e de abaratamento dos salarios dos que conservan o emprego é unha vía morta, que leva ao estancamento económico porque non potencia a suba dos ingresos das persoas, o consumo dos fogares non se reanima e a demanda interna segue a afondar a recesión.

O cadro 1.13 reflicte a *produtividade aparente do traballo* no último sexenio en Galicia e España.

- A de Galicia foi en 2013 de 60.580 euros por persoa con emprego e da do conxunto de España estivo un 7,2% por riba.
- Subiu en Galicia en 2.250 euros respecto ao ano anterior (un 3,9%) mentres que no promedio estatal creceu un 4,2%.
- A porcentaxe que representa a *produtividade aparente do traballo* en Galicia en 2013 tomando como base o valor de 2008 subiu un 9,7% en Galicia e un 4,9% na media estatal.

■ Cadro 1.13 **Produtividade. Galicia/España. 2008-2013**

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Galicia	100	103,8	105,9	105,8	107,1	109,7
España	100	102,9	103,0	102,5	103,4	104,9

Elaborado a partir de datos do INE

A distribución por sectores produtivos da *produtividade aparente do factor traballo* en Galicia e España no ano 2013 explicita que:

- As *produtividades aparentes do factor traballo* de Galicia en 2013 están por baixo do estatal na industria, a construción e os servizos, mentres que está por riba no sector primario.
- A produtividade sectorial máis alta é a da construción, seguida da industria; a máis baixa é a do sector primario, que cos 34.580 euros por persoa queda no 57,1% da produtividade media de Galicia en 2013. Os servizos quedan nun posto intermedio.

Os datos do INE cuantifican que a intensa destrución de emprego en Galicia (e España) do período 2008-2013, moito maior en porcentaxe que a diminución do PIB, foi a causa básica da continua suba da produtividade neste período. Un xeito socialmente ben cativo de conseguir ganancias de produtividade.

Os informes que ven elaborando desde hai anos o *Foro Económico Mundial* puxeron de manifesto o mal posto que ocupa a economía española na clasificación mundial por *competitividade*: sitúanos no posto 36 (de 144 Estados). Na elaboración destes estudos avalíanse múltiples factores, como o déficit público, a dificultade no acceso ao creto, o nivel educativo da poboación, a regulación dos mercados interiores, o nivel das infraestruturas, a capacidade de innovación empresarial, a eficiencia no funcionamento da burocracia ou as prácticas de corrupción.

Un dos puntos fortes da economía española que sobrancea este informe é o nivel das infraestruturas, que sitúa ao noso Estado na décima posición, ben lonxe do posto 36 antes sinalado na globalidade das variables analizadas.

Outra fortaleza é a alta taxa de persoas matriculadas en estudos universitarios, que potencialmente é unha panca fundamental na que apoiar un novo modelo produtivo, máis eficiente que o baseado na construción e o turismo como piares básico do tecido produtivo. As persoas con bo nivel de cualificación permiten darlle pulo a actividades empresariais que xeren un maior valor engadido, pero a realidade actual ven reflectindo que pola falla de saídas laborais, boa parte teñen que emigrar a outros Estados e xerar alí a riqueza que non crearon no seu territorio de saída.

1.3.3 Benestar económico-social. As taxas de pobreza

O PIB ou a súa variante por persoa, obviamente, non é unha variable axeitada para a medición do grao de desenvolvemento económico-social dunha sociedade. Un só exemplo: se soben os accidentes de tráfico nun país, subirá o PIB polo crecemento do valor da produción en diversas ramas produtivas, posto que da pé a un incremento da facturación de actividades económicas vencelladas ao uso de grúas, talleres de reparación de coches, hospitais... e mesmo funerarias. Ocorrése a alguén darlle pulo á siniestralidade nas estradas para que suba o PIB?

Cómpre, pois, desacralizar o PIB, e non atribuírlle un significado que non ten; podemos elaborar outros indicadores algo máis complexos que se acheguen á medición do benestar económico-social dun país, poñamos por caso o IDH (Índice de desenvolvemento humano) que a ONU elabora cada ano. Nel, aparte do PIB por habitante, computan aspectos vencellados cos niveis que a educación e a sanidade teñen no Estado estudado.

Un Informe da Consellería de Benestar da Xunta de Galicia estima que hai actualmente en Galicia máis de 63.000 fogares con poboación infantil en risco de pobreza; unha da cada catro familias nas que hai menores, xa que logo, non dan cuberto as súas necesidades básicas pola falla dos recursos.

Aínda que o empeoramento no último quinquenio foi moi claro, a taxa media de UE-27 é aínda maior e tan só catro comunidades autónomas teñen unha menor *taxa de risco da pobreza*: Navarra, País Vasco, Cantabria e Madrid. Das doce comunidades nas que é maior esa taxa que a galega, os maiores valores téñenos Extremadura, Castela - A Mancha e Andalucía.

■ Cadro 1.14

Pobreza infantil. Carencia material. Por provincias. 2013

	% ⁽¹⁾
A Coruña	18,34
Lugo	13,18
Ourense	19,05
Pontevedra	21,12

(1) Porcentaxe dos hogares galegos con poboación infantil
Fonte: Xunta de Galicia, Consellería de Benestar

Se nos centramos no grao máis avanzado de medición do nivel de pobreza infantil (o de *carencia material grave*) o citado Informe oficial computa alomenos 18.000 fogares dos que contan con poboación infantil (un 7,4% do total). Ourense (8,2%) e Pontevedra (8%) teñen as maiores taxas, mentres que as menores son as de A Coruña (6,7%) e Lugo (7,4%).

■ Cadro 1.15

Pobreza infantil. Carencia material grave. Por Provincias. 2013

	% ⁽¹⁾
A Coruña	6,69
Lugo	7,40
Ourense	8,16
Pontevedra	8,02

(1) Porcentaxe dos hogares galegos con poboación infantil
Fonte: Xunta de Galicia, Consellería de Benestar

1.4 Comercio exterior

1.4.1 Comercio exterior (co estranxeiro e intraestatal)

Ao estudar o *comercio exterior español* é evidente que nos estamos a referir ás transaccións con orixe ou destino alén do territorio do noso Estado.

Menos claro resulta o concepto de *comercio exterior galego*, xa que podemos referirnos a tres realidades económicas diferentes:

Primeira: ao importe global das transaccións con orixe ou destino en Galicia (*total do comercio exterior galego*).

Segunda: tan só a unha parte dese total do comercio exterior galego: ás compravendas de Galicia co estranxeiro (ou o que é o mesmo, a parte correspondente a Galicia do comercio internacional español); adoita ser a máis usada na literatura económica tradicional pero cremos que a súa denominación pode resultar confusa; chamáremoslle *comercio exterior galego extraestatal*.

Terceira: á outra parte do total do comercio exterior galego: as transacción de Galicia coas outras comunidades (e cidades) autónomas do Estado español; chamáremoslle *comercio exterior galego intraestatal*.

O seu cálculo pódese facerse a partir das táboas input - output ou, indirectamente, pola diferenza entre a produción e a demanda interna dunha comunidade.

Estudar todas as transaccións de Galicia fóra do noso territorio ou só as realizadas co estranxeiro implica unha importante modificación no valor dos indicadores cos que se avalían estas relacións comerciais (saldo comercial, taxa de cobertura etc.); concretamente, no saldo do comercio exterior galego, o superávit de Galicia nas súas relacións co estranxeiro contrasta co déficit nas compravendas con outras comunidades autónomas.

Comezaremos polo importe do total de compras fóra de Galicia; inclúe, xa que logo, ademais das adquisicións realizadas ao estranxeiro, as efectuadas ás outras comunidades (e cidades) autónomas; o importe destas importacións totais de Galicia ascendeu en 2013 a 30.746 millóns de euros, tralo crecemento de 1.788 millóns en 2012 (un 6,2%).

No cadro 1.16 podemos comprobar que, segundo os datos do Instituto Galego de Estatística (IGE), na composición interna do total das importacións de Galicia no ano 2013 sobrancea que o principal orixe non foron, como no caso das exportacións, outros Estados (46,8%: 14.385 millóns de euros) senón o resto do Estado español (vendeunos por un importe de 16.361 millóns de euros, un 53,2% do importe total das nosas adquisición fóra de Galicia).

O valor monetario das exportacións totais de Galicia ascendeu en 2013 a 31.590 millóns de euros, cantidade que superou á do ano anterior en 3.256,2 millóns de euros (un 8,8% de suba).

■ Cadro 1.16

Comercio exterior de Galicia. Total, extraestatal e intraestatal. 2012-2013

	2012	2013
Total exportacións	29.028	31.590
Total importacións	28.958	30.746
Exportacións intraestatais	12.528	13.166
Exportacións extraestatais	16.500	18.424
Importacións intraestatais	14.109	16.361
Importacións extraestatais	14.849	14.385

En millóns de euros. Datos de 2013 provisionais
Fonte: IGE, Contas Económicas Trimestrais

Un 41,7% das vendas de Galicia fóra dela fixéronse a nivel intraestatal (13.166 millóns de euros) mentres que o montante de vendas extraestatais foi maior: 18.424 millóns de euros (58,3% do importe total das exportacións).

O valor en 2013 das importacións totais galegas (30.746 millóns de euros), sobrepasou en 1.788 millóns de euros ao de 2012 (un 6,2% de crecemento, 2,6 puntos porcentuais por baixo da taxa de variación das exportacións galegas).

O comercio exterior total de Galicia (importacións máis exportacións fóra da nosa comunidade) ascendeu en 2013 a 62.336 millóns de euros, cantidade que superou á do ano anterior (57.986 millóns de euros) en 4.350 millóns de euros (un 7,5% de suba).

A *taxa de apertura* da economía galega, é dicir, o cociente entre a suma do importe das súas importación e exportacións totais e o PIB de Galicia, foi en 2013 dun 58,7%, 1,9 puntos porcentuais por riba que no ano anterior.

Velaí un bo resumo cun só dato da gran importancia que ten na actualidade o comercio de Galicia fóra dela: no ano 2013, de cada 100 euros de PIB de Galicia o seu comercio exterior supón bastante máis da metade: 58,7 €.

Esta gran interrelación indica, xa que logo, que a nosa economía está moi “aberta” ao resto dos territorios, e, cada vez máis, esta crecente interdependencia condiciona moito o comportamento da nosa actividade produtiva.

1.4.2 Comercio galego co estranxeiro

A compravenda de bens co estranxeiro tivo en 2013 unha achega moi positiva á xeración do PIB, como consecuencia da intensa suba do importe das exportacións (10,5%) e da diminución do valor das importacións (-4,4%).

O valor das exportacións bateu o récord na historia da economía galega, e ascendeu a 18.416,6 millóns de euros.

1.4.2.1 Exportacións, importacións e saldo comercial. Taxa de cobertura

A análise dos datos correspondentes á balanza comercial co estranxeiro no último sexenio podemos facela ao fío do cadro 1.17; nel podemos apreciar a evolución das exportacións, das importacións e do saldo comercial de Galicia nese período. Sobrancearemos:

■ Cadro 1.17 Evolución do comercio estranxeiro en Galicia. 2008-2013

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Exportacións	15.739,7	13.957,3	14.911,9	17.146,3	16.662,8	18.419,6
Importacións	15.496,2	13.164,2	13.699,7	14.332,3	15.008,9	14.353,1
Saldo comercial	247,5	793,1	1.212,2	2.814,0	1.674,2	4.039,1

En millóns de euros correntes. Datos de 2013 provisionais
Fonte: Ministerio de Economía y Competitividad, DataComex.

- A suba do valor das exportacións galegas en 2013 en 17.568 millóns de euros (un 10,5%) contrasta coa diminución de 2012 e recobra o comportamento do bienio 2010-2011. Queda co posto de cabeza no *podium* histórico de Galicia.
- A análise dinámica reflicte que a principal caída no último quinquenio do valor das exportacións de Galicia foi a de 2009 (ano da *gran recesión*) e as maiores subas, a de 2011 e 2013.
- A caída do valor das importacións galegas en 2013 (-4,4%) superou nun punto porcentual á do ano anterior e foi a outra achega para a consecución dun gran dato no saldo comercial de Galicia co estranxeiro.

■ A ollada diacrónica certifica que o importe das importacións de Galicia en 2013 rachou coa suba do trienio anterior; quedou cun valor semellante ao de 2011.

■ O saldo na compravenda co estranxeiro en 2013 foi positivo en 4.039 millóns de euros, importe maior que a suma dos superávits dos anos 2009, 2010 e 2012. Fortálécese, pois, a tendencia do trienio 2009-2011; no sexenio analizado, o saldo da balanza comercial galega co estranxeiro (diferenza entre o valor das exportacións e o das importacións) foi sempre positivo, cun mínimo en 2008 e un máximo que o multiplicou por 16 en 2013.

A participación relativa de Galicia no importe total estatal das exportacións e de das importacións co estranxeiro no último sexenio pode verse no cadro 1.18, no que so-
brancearemos que:

■ **Cadro 1.18** Porcentaxe do comercio co estranxeiro. Galicia/España. 2008-2013

	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Exportacións	8,3	8,7	8,0	8,0	7,4	7,9
Importacións	5,5	6,4	5,7	5,4	5,8	5,7

Datos de 2013 provisionais

Fonte: Ministerio de Economía y Competitividad, DataComex.

No valor das exportacións, trala diminución de 2012 e a suba en 2013, Galicia recuperou a porcentaxe do bienio 2010-2011, por riba do noso peso demográfico ou en PIB no Estado español.

No tocante ao importe das importacións, baixou unha décima en 2013 a porcentaxe de Galicia en España, e queda na mesma taxa que en 2010, dúas décimas por baixo do peso relativo demográfico de Galicia.

Consecuentemente co superávit nas compravendas de Galicia co estranxeiro, a taxa de cobertura (porcentaxe do valor das exportacións sobre o das importacións) quedou por riba do valor 100 todos os anos no último sexenio. En 2013 a taxa de cobertura ascendeu ao 128,3%, ou o que é o mesmo, o valor das exportacións galegas ao estranxeiro “cubriu” o importe das importacións e acadou ademais ingresos un 28,3% superior a ese limiar do equilibrio comercial.

Unha das características do comercio exterior galego que xa subliñamos outros anos neste *Informe Sociolaboral* é o seu carácter intraindustrial: importamos moitas materias primas (e bens de equipamento) para producir e exportar produtos elaborados. A notable importancia do *comercio intraindustrial* reflíctese cun dato: os seis primeiros capítulos arancelarios das exportacións galegas (dos 22 que hai) son tamén os seis primeiros das nosas importacións e conxuntamente acadan máis dun 75% das compravendas de Galicia co estranxeiro.

No cadro 1.19 figuran os seis grupos arancelarios con maior importancia cuantitativa nas nosas vendas ao estranxeiro, coas porcentaxes de cada un sobre o total galego.

As nosas vendas ao estranxeiro en 2013 concentráronse especialmente en tres grupos arancelarios, os mesmos e pola mesma orde que no ano anterior: *Material de transporte* (29,1%), *Materias téxtiles e confección* (20,5%) e *Animais, peixes e moluscos, leite*

e ovos (7,8%); entre os tres sumaron en 2013 máis da metade (un 57,4%, 2,2 puntos máis que en 2012) do valor das exportacións de Galicia ao estranxeiro; esta especialización das nosas vendas internacionais, concentrando máis da metade en tres grupos arancelarios, conleva un risco: unha maior vulnerabilidade.

■ **Cadro 1.19 Ventas ó estranxeiro de Galicia. 2013**

	Exportacións		
	Millóns de euros	% sobre total exp.	% variación anual
Material de transporte	5.365,8	29,1	29,5
Materias téxtiles e confección	3.784,8	20,5	9,3
Animais, peixes e moluscos, leite e ovos	1.429,0	7,8	-5,0
Metais e as súas manufacturas, ferramentas	1.350,0	7,3	6,1
Caldeiras, maquinaria e material eléctrico	1.102,5	6,1	-7,2
Minerais e combustibles minerais	1.102,6	6,0	-2,6

Fonte: Ministerio de Industria y Competitividad, DataComex.

Os postos números 4, 5 e 6 desa clasificación foron en 2013 respectivamente para *Metais e as súas manufacturas*, *Caldeiras, maquinaria-material eléctrico* e *Minerais e combustibles minerais*. Os seis primeiros epígrafes concentran un 76,7% do importe das vendas de Galicia ao estranxeiro; son os mesmos e pola mesma orde que en 2012.

No tocante ás importacións, o grupos arancelario máis importante cuantitativamente en 2013 segue a ser o de *Minerais e combustibles minerais* (27,7%, tres puntos menos que en 2012), cunha importante diminución en 2013 (-13%). Aínda así, a porcentaxe do último ano foi case o dobre do segundo grupo arancelario e máis do dobre do terceiro, como reflicte o cadro 1.20.

■ **Cadro 1.20 Compras de Galicia ó estranxeiro. 2013**

	Importacións		
	Millóns de euros	% sobre total exp.	% variación anual
Minerais e combustibles minerais	3.975,4	27,7	-13,0
Material de transporte	2.209,5	15,4	13,1
Materias téxtiles e confección	1.894,8	13,2	4,1
Animais, peixes e moluscos, leite e ovos	1.503,8	10,5	-1,7
Metais e as súas manufacturas, ferramentas	1.166,6	8,1	-12,8
Caldeiras, maquinaria e material eléctrico	893,2	6,2	-16,8

Fonte: Ministerio de Industria y Competitividad, DataComex.

Séguelle o grupo arancelario: *Material de transporte* (15,4%), que subiu un 13,1% en 2013. Estas importacións galegas deixaron de encabezar esta clasificación en 2010; en 2013 seguen na segunda posición: a maior parte delas corresponden a compoñentes

para automóviles (necesarios para o funcionamento da factoría viguesa de PSA Peugeot Citroën, nun bo exemplo de *comercio intrafirma*) e para a construción naval.

O terceiro posto é para *Materias téxtiles e confección* (13,1% do total galego); entre os tres concentran en 2013 algo máis da metade (un 56,3%, un punto máis que en 2012) do valor das importacións galegas do estranxeiro.

A análise das principais mercancías importadas por Galicia en 2013 reflicte unha clara estabilidade: os seis primeiros grupos do arancel con maior valor das importacións son os mesmos que no ano anterior (e ademais pola mesma orde). Xuntos concentran un 81,1% do importe en 2013 das compras de Galicia no estranxeiro.

1.4.2.2 Exportacións por provincias e por destino

A desagregación provincial das exportacións de Galicia ao estranxeiro en 2013 quedan recollidas no cadro 1.21; subliñaremos que:

■ A provincia de A Coruña, anque por unha pequena diferenza, non consolidou en 2013 o primeiro posto que acadou en 2012 (ano no que desbancara á de Pontevedra, auténtico motor de explosión das exportacións galegas ao estranxeiro durante moitos anos); o valor das vendas a outros Estados destas dúas provincias supón en 2013 máis dun 90% (un 91,4%, porcentaxe superior en 1,1 puntos ao do ano anterior).

■ Cadro 1.21

Vendas galegas ó estranxeiro. Por provincias. 2013

	Millóns de euros	% ⁽¹⁾
A Coruña	8.403,0	45,6
Lugo	822,6	4,5
Ourense	756,9	4,1
Pontevedra	8.437,2	45,8

(1) Porcentaxe sobre o total de exportacións
Fonte: IGE

■ As porcentaxes do valor das exportacións de Lugo e Ourense baixaron en 2013 nas dúas provincias, e agudizouse así a diferenza entre a Galicia occidental, cun grao elevado de apertura comercial co estranxeiro, e a Galicia oriental, na que estas operacións mercantís son moi pouco relevantes cuantitativamente.

No tocante ao destino das nosas vendas ao estranxeiro, en 2013 os outros Estados da Unión Europea supuxeron 12.370 millóns de euros (un 67,1 % do importe total). No ano anterior fora de 11.349 millóns de euros (68,1% do total) polo que subiu en 1.021 millóns de euros no último ano, un 9%, por baixo do crecemento medio das exportacións galegas a outros Estados.

Dos oito primeiros Estados que figuran no cadro 1.22, seis están integrados na UE (cinco deles nos primeiros postos); os tres primeiros son os mesmos en 2013 que no ano anterior, e pola mesma orde, mentres que Gran Bretaña e Alemaña intercambian cuarta e quinta posición.

■ Cadro 1.22

Principais destinos das vendas galegas ó estranxeiro. 2013

		Millóns de euros	% ⁽¹⁾
1	Francia	4.531,4	24,6
2	Portugal	2.394,5	13,0
3	Italia	1.247,4	6,8
4	Gran Bretaña	904,7	4,9
5	Alemaña	797,8	4,3
6	Australia	622,4	3,4
7	Alxeria	616,1	3,3
8	Países Baixos	533,6	2,9

(1) Porcentaxe sobre o total de exportacións
Fonte: IGE

Francia e Portugal seguen a formar o “núcleo duro” das exportacións galegas ao estranxeiro, cun 37,6%; en 2013 o valor das vendas a Francia medrou porcentualmente máis do dobre (un 15,3%) que o das destinadas a Portugal (7,3%).

I.4.2.3 Importacións por provincias e por procedencia

A desagregación provincial das importacións de Galicia desde o estranxeiro en 2013 queda recollida no cadro I.23.

■ Cadro 1.23

Compras galegas no estranxeiro. Por provincias. 2013

	Millóns de euros	% ⁽¹⁾
A Coruña	7.638,4	53,2
Lugo	915	6,4
Ourense	378,5	2,6
Pontevedra	5.421,2	37,8

(1) Porcentaxe sobre o total de exportacións.
Fonte: IGE

A provincia de A Coruña volveu a concentrar máis da metade do importe das compras de Galicia ao estranxeiro (53,2%); séguelle, de lonxe, a provincia de Pontevedra (37,8%). O valor das compras ao estranxeiro destas dúas provincias acadou un 91% do valor total galego en 2013.

No tocante á procedencia das nosas compras ao estranxeiro, a Unión Europa e varios Estados dos que importamos cru petrolífero ou gas natural encabezan a clasificación. Lóxico, se lembramos que o principal grupo arancelario foi en 2013 o de *Minerais e combustibles minerais* cun 27,7% do total.

■ Cadro 1.24

Principais Estados provedores de Galicia. 2013

		Millóns de euros	% ⁽¹⁾
1	Francia	2.362,5	15,9
2	Portugal	1.758,6	11,9
3	México	1.000,3	6,7
4	Alxeria	692,9	4,7
5	Gran Bretaña	634	4,3
6	Alemaña	569,8	3,8
7	China	555,5	3,7
8	Italia	539,3	3,6

(1) Porcentaxe sobre o total de exportacións

Fonte: IGE

Os tres primeiros Estados que figuran no cadro 1.24 (Francia, Portugal e México) foron os mesmos en 2013 que no bienio anterior; pola mesma orde e cun peso relativo moi semellante; concentran máis dun terzo (un 34,5%) do valor das importacións galegas do estranxeiro.

Dos oito Estados que recolleemos na clasificación, cinco pertencen á UE-28; de fóra da Unión Europea salientan as importacións galegas procedentes de México, Alxeria e China.

1.4.3 Comercio galego coas outras comunidades autónomas

As comunidades autónomas cun saldo positivo no comercio intraestatal son: Navarra, Baleares, Madrid, País Vasco, Cataluña e A Rioxa. Hai unha correlación directa positiva entre o saldo do comercio intraestatal dunha comunidade autónoma e a súa riqueza relativa (medida co PIB per capita).

En 2013, un 43,6% do importe das exportacións galegas foron cara outras comunidades autónomas e un 52,7% das compras fóra de Galicia proceden tamén do resto do Estado español.

A análise do cadro 1.25 reflicte que neste comercio intraestatal a nosa comunidade tivo en 2013 un déficit de 3.195 millóns de euros, inferior en valor absoluto ao superávit de Galicia no comercio co estranxeiro (4.039 millóns de euros). O *comercio exterior total de Galicia*, xa que logo, pechou 2013 cun superávit de 845 millóns de euros.

As compras de Galicia a outras comunidades autónomas en 2013 foron de 16.361 millóns de euros (2.252 máis que en 2012, cun 16% de suba) e as importacións galegas extraestatais de 14.385 euros (464 menos que no ano anterior, cunha diminución dun 3,1%). O crecemento en 2013 das adquisicións intraestatais e o descenso das mercadas no estranxeiro afortalaron, pois, a participación relativa das primeiras no conxunto das compras galegas fóra da nosa comunidade.

■ Cadro 1.25

Comercio intraestatal(*). Galicia. 2012-2013

	2012	2013
Exportacións	12528	13166
Importacións	14109	16361

En millóns de euros. Datos de 2013 provisionais

(*) Diferenza entre o comercio exterior total e o comercio co estranxeiro

Fonte: IGE, Contas Económicas Trimestrais

Pola súa banda, as vendas de Galicia a outras comunidades autónomas en 2013 foron de 13.166 millóns de euros (638 máis que en 2012, cun 5,1% de suba) mentres que as vendas galegas extraestatais medraron un 11,7%. O crecemento porcentual en 2013 das exportacións intraestatais non chegaron, pois, á metade da porcentaxe de crecemento das vendas ao estranxeiro, polo que se afortalaou a participación relativa das segundas no total das vendas galegas fóra da nosa comunidade.

O déficit do comercio intraestatal de Galicia en 2013 (de 3.194 millóns de euros) practicamente dobrou ao do ano anterior (1.581 millóns de euros, un 102% de suba) e o superávit das transaccións extraestatais da nosa comunidade creceu un 145%.

O empeoramento da posición de Galicia en 2013 respecto do comercio coas outras comunidades autónomas e a mellora (máis intensa) nas transacción co estranxeiro reflíctese na diminución da taxa de cobertura da primeira (en 7,17 puntos porcentuais, un 8,1%) e o crecemento da segunda.

O efecto combinado destas dúas variacións nas taxas de cobertura fixo que o *comercio exterior galego total* acadase en 2013 unha taxa de cobertura 2,5 puntos porcentuais por riba da de 2012.

Nas transaccións co estranxeiro, pois, Galicia “cubriu” en 2013 co valor das exportacións o que gastou nas importacións (e aínda “sobrou” un 28,1%) mentres que nas compravendas co resto do Estado español quedou “sen cubrir” co importe das vendas un 19,5% do gastado nas adquisicións.

O notable superávit na balanza exterior galega co estranxeiro compensou o déficit (máis lixeiro) da nosa balanza comercial co resto do Estado e, como consecuencia, a balanza do comercio exterior total de Galicia en 2013 presentou un lixeiro superávit (dun 2,7%).

Esta estatística das transaccións comerciais intraestatais reflicte, pois, a actual falla de competitividade da economía galega dentro do tecido produtivo do Estado. Para acurtar en anos vindeiros o longo camiño que nos queda para chegar cando menos ao equilibrio comercial coas outras comunidades autónomas, cómpre un grande esforzo para a mellora da produtividade da economía galega, que é tanto como dicir darlle pulo a factores dos que esta depende, como o investimento en educación, en investigación- desenvolvemento -innovación e máis en modernización da estrutura organizativa empresarial.

Cómpre non esquecer estas *balanzas comerciais* das distintas comunidades autónomas á hora de avaliar axeitadamente os mecanismos de financiamento autonómicos, pois as *balanzas fiscais* deficitarias das comunidades máis enriquecidas están a ser unha contrapartida solidaria que adoita existir nos *Estados do benestar* (e en áreas supraestatais

coma a UE) para compensar, cando menos parcialmente, ás comunidades menos desenvolvidas, que axudan a financiar (pola vía do comercio entre elas) o seu crecemento económico.

1.5 A variación do IPC

No cadro 1.26 recolleemos a evolución na última década das taxas de inflación de Galicia e España. A suba do IPC en Galicia en 2013 (0,5%) e no total do Estado (0,3%) reflicten a debilidade na demanda nos dous ámbitos territoriais, e foron as máis baixas do período analizado; a posibilidade dunha futura *deflación* figura xa na axenda do Banco Central Europeo e de outros organismos vencellados coa economía da UE (Comisión Europea etc.). As subas dos prezos en Galicia e España no último ano estiveron moi por baixo da variación media dos prezos de consumo na UEM (1,3%) e en EE.UU (1,5%).

■ Cadro 1.26 Porcentaxe de variación do IPC⁽¹⁾. Galicia/España. 2004-2013

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Galicia	3,3	3,7	2,6	4,1	1,2	0,9	3,1	2,5	2,6	0,5
España	3,2	3,7	2,7	4,2	1,4	0,8	3,0	2,4	2,9	0,3

(1) De decembro a decembro
Fonte: INE, IPC

A análise desagregada territorialmente da variación en 2013 do IPC reflicte que as comunidades autónomas con maiores subas foron Cantabria e País Vasco (ambos cun 2%) mentres que as menores taxas de inflación tiverón a cidade autónoma de Melilla (-0,6%) e Canarias (-0,3%).

A inflación subxacente (a que non ten en conta a variación dos prezos dos produtos enerxéticos nin dos alimentos non elaborados) quedou en 2013 en Galicia nun 0,2%, unha décima por baixo da media estatal, e as dúas cun nivel que lembra a dun ano de intensa recesión (2009) como se ve no cadro 1.27.

■ Cadro 1.27 Inflación subxacente. Galicia e España. 2007-2013

IPC xeral sen alimentos non elaborados nin produtos enerxéticos	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Galicia	3,3	2,4	0,2	1,4	1,8	1,6	0,5
España	3,3	2,4	0,3	1,5	1,5	2,1	0,2

Taxas de variacións interanuais en %
Fonte: INE, IPC.

A información do cadro 1.28 ofrece a desagregación nos doce grupos de gasto do IPC e a súa taxa de variación no último sexenio en Galicia. Obsérvase nel que:

En 2013 houbo diminución dos prezos en tres grupos de gasto: comunicacións (-6,6%), ocio-cultura (-0,7%) e “outros” (-0,1%), incremento nos outros nove grupos de gasto.

■ **Cadro 1.28 IPC por grupos de gasto. Galicia. 2008-2013**

		2008	2009	2010	2011	2012	2013
1.	Alimentos e bebidas non alcohólicas	2,4	-2,0	0,5	2,5	2,5	1,5
2.	Bebidas alcohólicas e tabaco	3,8	11,3	13,9	2,7	5,8	5,0
3.	Vestido e calzado	0,6	-0,9	0,5	3,7	0,3	0,1
4.	Vivenda	4,9	0,8	7,3	0,3	6,4	0,4
5.	Enxoval	3,1	1,0	0,7	7,0	1,2	0,5
6.	Medicina	0,1	-0,7	-0,1	1,6	11,1	1,6
7.	Transporte	-5,6	4,1	9,1	-2,3	2,1	1,1
8.	Comunicacións	-0,3	-0,3	-0,7	4,6	-2,8	-6,6
9.	Ocio e cultura	-0,4	-0,6	-0,9	-1,6	0,7	-0,7
10.	Ensino	4,5	2,6	2,1	0,6	4,0	1,6
11.	Hoteis, cafés e restaurantes	4,7	1,8	2,1	3,2	1,4	0,5
12.	Outros	3,4	1,9	2,5	1,6	3,6	-0,1
	VARIACIÓN XERAL DO IPC	1,2	0,9	3,1	2,0	2,6	0,5

Taxas de variación interanuais en %
Fonte: INE.

Os tres grupos de gasto máis inflacionistas en 2013 (dos nove grupos nos que se produciu suba de prezos) foron os de bebidas alcohólicas e tabaco (5%), ensino e medicina (1,6% os dous).

1.6 Os custos laborais

1.6.1 Custos laborais e salariais. Xornada laboral

A *Enquisa Trimestral de Custo Laboral* é unha estatística elaborada polo INE, que forma parte dos euroindicadores que EUROSTAT solicitou aos Estados da área euro co obxectivo de medir a potencial converxencia dos custos laborais entre eles; unha das súas aplicacións é permitir actualizar anualmente a *Enquisa de Custo Laboral* que se realiza cuadrienalmente nos Estados da UE.

Enténdese por *custo laboral* o custo total que ten o empregador/a pola utilización do factor traballo (inclúe o salarial e outros custos).

O *custo salarial* defínese como o conxunto de remuneracións brutas (en efectivo ou en especie) realizadas ás persoas traballadoras por conta allea.

O cadro 1.29 recolle os custos laborais desde unha dobre perspectiva: por traballador/a e mes e máis por hora efectiva de traballo en Galicia no último sexenio. Destacaremos que:

Cadro 1.29 Custos laborais. Galicia. 2008-2013

Período	Coste laboral por traballador e mes		Coste laboral por hora efectiva	
	Euros	% var. (*)	Euros	% var. (*)
2008	2.124,3	3,6	15,6	4,1
2009	2.199,7	3,5	16,4	4,9
2010	2.251,3	2,3	16,8	2,4
2011	2.265,3	0,6	17,1	1,6
2012	2.206,3	-2,6	16,8	-1,9
2013	2.363,5	4,8	18,3	4,1

(*) Sobre cuarto trimestre do ano anterior

Fonte: Xunta de Galicia. Consellería de Facenda. Observatorio de economía galega

En Galicia subiron en 2013 os dous custos laborais analizados: *por traballador/a e mes* (4,8%) e *por hora efectiva de traballo* (4,1%).

En 2013 o *custo laboral por traballador e mes* quedou en Galicia, no cuarto trimestre, en 2.363,5 euros; o promedio estatal foi de 2.652,4 euros (un 13,2% máis que o galego) e o máis alto foi o de País Vasco (un 34,6% por riba do galego).

As comunidades autónomas de maior suba porcentual no último ano foron Galicia (4,8%), Aragón (4,7%) e Andalucía (4,3%); pecharon a clasificación Cataluña (diminución dun 0,4%), C. Valenciana (0,3%) e Cantabria (0,7%).

No tocante ao *custo laboral por hora efectiva traballada* en Galicia, no cuarto trimestre de 2013 quedou en 18,3 euros, despois de subir o último ano un 4,1%.

No cadro 1.30 presentamos os custos salariais no último sexenio en Galicia desde unha dobre vertente: *por traballador/a e mes* e *máis por hora efectiva traballada*. Destacaremos que:

Cadro 1.30 Custos salariais. Galicia. 2008-2013

Período	Coste salarial por traballador e mes		Coste salarial por hora efectiva	
	Euros	% var. (*)	Euros	% var. (*)
2008	1.561,0	3,8	11,5	4,2
2009	1.615,0	3,5	12,1	4,8
2010	1.663,2	3,0	12,4	3,0
2011	1.669,7	0,4	12,6	1,4
2012	1.618,1	-3,1	12,3	-2,3
2013	1.778,2	6,3	13,8	5,6

(*) Sobre o cuarto trimestre do ano anterior

Fonte: Xunta de Galicia. Consellería de Facenda. Observatorio de economía galega

En Galicia, segundo os datos do INE, subiron en 2013 os dous custos salariais analizados: *por traballador/a e mes* (6,3%) e *por hora efectiva de traballo* (5,6%).

■ No cuarto trimestre de 2013 o *custo laboral por traballador e mes* quedou en Galicia en 1.778,2 euros; o promedio estatal foi de 1.995.7 euros (un 12,2% máis que o galego) e o máis alto foi o de País Vasco (un 35,4% por riba do galego).

■ As comunidades autónomas de maior suba porcentual no último ano foron Galicia (6,3%) e Andalucía (5,8%); pecharon a clasificación Cataluña (diminución dun 0,4%) e a C.Valenciana (baixa dun 0,9%).

No tocante ao *custo salarial por hora efectiva traballada*, no cuarto trimestre de 2013 quedou en Galicia en 13,8 euros, despois de subir o último ano un 5,6%.

No cadro 1.31 presentamos a xornada laboral por traballador e mes de Galicia e España no cuarto trimestre de 2013 do último sexenio, desde unha tripla vertente: total dos traballadores, os que traballan a tempo completo (cada vez menos) e os que o fan a tempo parcial (que son cada vez máis).

Respecto do total de persoas que traballan, destacaremos que Galicia está no cuarto trimestre de 2013 por riba do promedio español nos tres aspectos analizados: horas pactadas (a segunda comunidade autónoma, só por detrás de Madrid), horas efectivas de traballo (terceira comunidade, tras Madrid e Castela - A Mancha) e horas non traballadas (cuarta comunidade).

■ Cadro 1.31

Xornada laboral. Galicia. 2008-2013

Período	Xornada laboral (horas mensuais pactadas)		
	Total traballadores	Tempo completo	Tempo parcial
2008	156,4	169,5	83,4
2009	156,0	169,4	83,4
2010	155,7	169,5	84,7
2011	154,5	169,8	84,7
2012	153,3	169,6	85,3
2013	152,1	169,1	87,0

Fonte: Xunta de Galicia. Consellería de Facenda. Observatorio de economía galega

■ No cuarto trimestre de 2013 a poboación asalariada a tempo completo quedou en Galicia tamén por riba do promedio estatal en horas pactadas (só Canarias a superou). Nas horas efectivas quedou por baixo da media española e en horas non traballadas, por riba do dato de España pero por baixo que sete comunidades autónomas.

■ No cuarto trimestre de 2013 a poboación asalariada a tempo parcial quedou en Galicia tamén por riba do promedio estatal en horas pactadas (e por baixo de cinco comunidades). Nas horas efectivas quedou por riba da media española (e por baixo de cinco comunidades) e en horas non traballadas, por riba do dato de España, anque por baixo de tres comunidades autónomas.

I.6.2 Custo salarial anual (Bruto e Neto)

A partir dun cuestionario anexo ao da *Enquisa Laboral de Custo Laboral* que se inclúe no segundo trimestre do ano seguinte ao de referencia dos datos, o INE recolle os datos que lle permiten integrar nas estatísticas de custos laborais uns compoñentes do custo con vencemento superior ao mes, como os de formación ou das prestacións sociais directas que fan as empresas. Non inclúe esta estatística ás persoas asalariadas da agricultura, gandería ou pesca nin ás persoas empregadas nun fogar.

Presentamos no cadro I.32 os datos do custo laboral neto en Galicia e en España no ano 2013, así como a súa desagregación entre: custo salarial e non salariais.

O *custo laboral neto* resulta de deducirle ao *custo laboral bruto* as deducións fiscais e as subvención de organismos laborais (como ás cotizacións á Seguridade Social, á contratación ou á formación profesional). Recolle, polo tanto, o custo laboral real para un empregador da utilización do factor traballo, e inclúe os salarios, ás cotizacións obrigatorias á Seguridade Social por parte do empregador; as achegas pagadas polas empresas para mellorar as prestacións da S.S. ou para cubrir as non contempladas nel (moitas veces acordadas nun convenio colectivo) e outros custos (como indemnizacións por despedimento, gastos en formación profesional, indemnizacións por fin de contrato, gastos de viaxe e dietas etc.).

■ Cadro 1.32 **Custo laboral neto. Galicia/España. 2013**

	Custo neto	% variación	Salarios	% variación	Custos non salariais	% variación
Galicia	27.099,36	2,2	19.883,74	2,3	7.215,62	2,0
España	30.686,71	0,1	22.653,55	0,1	8.033,16	0,0

Custos e salarios en euros

Fonte: INE. Encuesta Anual de Coste Laboral 2013

No ano 2013 Galicia ocupou, con 27.099,36 euros anuais de custo laboral neto por traballador; a antepenúltima posición (só por diante de Canarias e Extremadura), moi lonxe da media española (30.687 euros).

No tocante á variación en 2013 deste custo laboral neto por persoa asalariada, Galicia foi a comunidade autónoma na que máis subiu (un 2,2%), seguida de País Vasco (1,7%) e Aragón (1,5%) mentres que as maiores diminucións tiveron Extremadura e Castela - León (ambas cun 2,2%), nun ano no que o promedio estatal subiu un 0,1%.

A desagregación do custo laboral neto entre dous compoñentes (salarios e custos non salariais) reflicte que:

Nos salarios Galicia ocupa, con 19.883,7 euros anuais, a antepenúltima posición en 2013 (só por diante de Canarias e Extremadura) e moi lonxe da media española (22.653,60 euros).

Galicia foi en 2013 a comunidade autónoma na que máis subiu o custo salarial (2,3%), seguida de A Ríoxa (1,9%) e País Vasco (1,5%) mentres que as maiores diminucións tiveron Extremadura (-3,5%) e Castela - León (-1,9%), nun ano no que o promedio estatal subiu un 0,1%.

Se focalizamos os custos non salariais, Galicia ocupa en 2013 (con 7.215,6 euros anuais) a cuarta posición en menor importe (só en Estremadura, Canarias e Murcia están por baixo). A media estatal é de 8.033,2 euros e as comunidades non que é maior son País Vasco, Madrid e Cataluña.

A variación en 2013 dos custos non salariais por traballador reflicte que Galicia foi a terceira comunidade autónoma na que máis subiu (un 2%), só por baixo de Aragón e País Vasco mentres que as diminucións máis intensas tiveron Castela - A Mancha e Cantabria), nun ano no que o promedio estatal mantívose estable.

No cadro 1.33 poñemos ao dispor das persoas interesadas en afondar no custo laboral, tanto en Galicia como en España, no ano 2013 os datos de custo desagregados dos seus compoñentes.

■ **Cadro 1.33** **Custo laboral bruto. Galicia/España. 2013**

	Custo bruto	Soldo	Cotizacións obrigatorias	Cotizacións voluntarias	Prestacións sociais directas	Outros(*)	Subvencións e deducións
Galicia	27.257,35	19.883,74	6.338,73	121,20	187,95	725,73	157,99
España	30.844,49	22.653,55	6.897,15	188,47	228,22	877,10	157,78

Custos e salarios en euros

(*) Inclúe gastos de carácter social, indemnizacións por despido e por fin de contrato, roupa de traballo e outros gastos

Fonte: INE. Encuesta Anual de Coste Laboral 2013

1.6.3 O salario mínimo interprofesional

O salario mínimo interprofesional en 2013 segue no mesmo nivel do ano anterior. Despois do importante crecemento medio do SMI no cuatrienio 2006-2009, a súa suba no último trienio foi mínima e a súa contía actual en España é ao redor da metade do establecido en Estados socios da Eurozona como Francia, Gran Bretaña, Bélxica, Irlanda ou Holanda (e un 40% do de Luxemburgo).

O ínfimo incremento do SMI no trienio 2010-2013 (moito menor que o da inflación) explicita que os custos da crise están a ser pagados, en parte, polas persoas que perciben uns ingresos salariais menores, que ademais deberon apegar tamén coa suba do IVE e outros impostos indirectos (como os impostos *especiais*), que encareceron notablemente a súa compra de bens e servizos. Chove sobre mollado.

En Galicia (e en España, en xeral) o SMI é tan só un 45% en relación co “salario máis frecuente”, mentres que esta porcentaxe sube a un 62% en Francia ou a un 68% en Portugal, os Estados socios da UE que limitan xeográfica con España. O número de persoas que non superan o SMI dobrouse en España na última década: pasou dun 6% a un 12%; a maioría son mulleres.

■ Cadro 1.34

Salario mínimo interprofesional. España e outros Estados da UE. 2013

	Euros/mes
Luxemburgo	1921
Bélxica	1502
Países Baixos	1486
Irlanda	1462
Francia	1445
Gran Bretaña	1217
Eslovenia	789
España	753 (*)
Grecia	684
Portugal	566
Polonia	387
Letonia	320

(*) Inclúe o prorrateo das pagas extraordinarias
 Fonte: INE, EUROSTAT

A suba do SMI é un dos factores que podería incidir na recuperación do consumo dos fogares (e, xa que logo, da demanda interna galega e máis española), dada a maior propensión marxinal ao consumo dos fogares de menor renda; podería ser unha achega para a saída da economía de ambos territorios da UVI da recesión e, ademais, facer que fose menos desigual o reparto da riqueza xerada.